

ADRIANA GARBATOWSKA
Muzeum Pierwszych Piatów na Lednicy

CZAS WOLNY- GRY I ZABAWY: FORMY AKTYWNOŚCI

Badania, których tematem przewodnim jest czas wolny, mają pokazać kondycję współczesnego człowieka żyjącego w niewielkich społecznościach wiejskich. Dla potrzeb badań przygotowałam ogólne wytyczne wskazujące kierunek, w jakim powinny zmierzać rozmowy z informatorami. Założyłam, że na ich podstawie zostanie zbudowany kwestionariusz lub ankieta w zależności od osobowości i preferencji badacza oraz od warunków zewnętrznych. Wiodącym tematem jest szeroko pojęty czas wolny a dopiero później pojawiają się pytania precyzujące interesujące mnie zajęcia wypełniające ten czas. Ma to pokazać człowieka żyjącego tu i teraz – jego styl życia, zainteresowania, zakorzenienie w rodzinie i wsi, udział w życiu społecznym. Pożądane będzie przy tym przeprowadzenie rozmów z przedstawicielami różnych kategorii: wiekowych (dzieci – młodzież – dorośli), zawodowych, wykształcenia, płci. Chciałabym też, by starsze osoby odnosiły się do swojego dzieciństwa i młodości. Zapoznanie się z tematem w ramach jednej, np. trójpokoleniowej rodziny pokazałoby istnienie ciągłości pokoleniowej/ lub jej braku. Należy zwrócić uwagę na pochodzenie rozmówcy: jak długo jego rodzina zamieszkuje tę wieś oraz skąd pochodzą? W badaniach chcę uwzględnić przynajmniej dwie wsie reprezentujące typy: gospodarską (chłopską) i robotniczą (folwarczną, po-PGR – owską).

Pierwszą część badań przeprowadzono w formie ankiety wśród uczniów ze szkoły podstawowej w Lednogórze, wiosną 2006 roku. Przeprowadzili je studenci III roku etnologii UAM – to oni zdecydowali, że ankieta jest w tym przypadku dla nich najbardziej pożądanym narzędziem badawczym. Badaniami objęta została grupa 45 dzieci, w wieku od 11 do 13 lat (klasy 4, 5 i 6). Dojeżdżają oni do szkoły z okolicznych wsi: Skrzetuszewa, Rybitw, Siemianowa, Dziekanowic, Imielna i Imielenka.

Poniżej przedstawiam zakres interesujących mnie tematów związanych z czasem wolnym, a które zostały ujęte w formę ankiety:

Czy mają czas wolny i jak go spędzają?

- czym zajmują się w domu: jeśli pracują/ uczą się co robią: po pracy, wieczorem, w sobotę, niedzielę, święta; co robią gdy nie uczą się; czy czas wolny codzienny różni się od świątecznego? Czym się różni?

Jakie mają zainteresowania?

Czy istnieją we wsi i czy należą do: ZHP, ZHR, koło wędkarskie, łowieckie, grupy teatralne, zespoły muzyczne, śpiewacze? czy jest we wsi miejsce gdzie można się spotkać? czy chodzą na zabawy/dyskoteki (jak często), dożynki, festyny, odpusty, inne?

Dane uzyskane w ankiecie traktują temat schematycznie, dlatego przedstawiam je częściowo w formie tabel:

Czas wolny:

w tygodniu:	dziewczynki	chłopcy
godzinę/mniej	-	2
2- 3 godz.	12	6
4- 5 godz.	4	7
ponad 5 godz.	2	11

weekend:	dziewczynki	chłopcy
godzinę/mniej	1	-
2 – 3	1	2
4-5	2	3
ponad 5	14	20

Zajęcia w czasie wolnym:

dziedzina	dziewczynki	chłopcy
oglądanie telewizji	11	12
słuchanie radia	8	6
czytanie gazet	8	6
czytanie książek	6	5
gra na komputerze	7	7
zabawa w domu	4	4
zabawa na dworze	10	11
rysowanie	-	1
gra w piłkę	-	3
jazda na rowerze	2	1
jazda konna	1	-

Zainteresowania:

dziedzina	dziewczynki	chłopcy
sport	4	16
muzyka	5	2
komputer	-	8
motoryzacja	-	4
wyścigi samochodowe	-	2
sprzęt elektroniczny	-	2
znaczk	-	1
monety	-	1
przyroda	6	1
pływanie	1	-
czytanie książek	1	-
taniec	4	-
moda	1	-
matematyka	1	-

Kilkoro dzieci należy do zespołów, muzycznego oraz tanecznego, działających w szkole podstawowej w ramach pozalekcyjnych kółek zainteresowań. W jednej ze wsi, w Imielnie, przy katolickim kościele parafialnym działa chór, w którym śpiewają trzy dziewczynki. Czterech chłopców z Lednogóry należy do Ochotniczej Straży Pożarnej.

Obowiązki domowe

dziedzina	dziewczynki	chłopcy
pomoc rodzicom	6	6
sprzątanie w domu	14	13
sprzątanie w pokoju	4	7
nauka	6	8
opieka nad rodzeństwem	2	2
pomoc w gospodarstwie	1	5
wyrzucanie śmieci	1	5
zakupy	2	1
wyprowadzanie psa	-	1
karmienie psa/kota	2	-
pomoc młodszemu rodzeństwu	1	-

Miejsca spotkań, które pojawiają się w wypowiedziach dzieci to: boisko szkolne, sklep, park.

Najczęściej czytane pisma:

Bravo

Bravo Girl

Bravo Sport

Witch

Victor Junior

Przegląd Sportowy

Ulubione programy telewizyjne:

Sędzia Anna Maria Wesołowska

Duże dzieci

Kryminalni

Detektywi

W – 11 wydział śledczy

Pierwsza miłość

Nieodłącznym elementem czasu wolnego każdego człowieka są zabawy i gry - stanowią one o jego rozwoju. Związane z tym „bycie w grupie” jest warunkiem socjalizacji, a w efekcie enkulturacji. Interesuje mnie czy istnieje ciągłość pokoleniowa jeśli chodzi o gry – czy dzieci bawią się w te same gry co rodzice, dziadkowie; czy były gry wyłącznie dziewczęce, chłopięce, i czy gry przypisane były do grup wiekowych?

W ankiecie zapytano:

-w co się bawią, jakie są ulubione zabawy

-kto w nich uczestniczy: chłopcy - dziewczynki; wykluczeni

-kto i z czego wykonywał potrzebne rekwizyty

-zagadki / wyliczanki

Ulubione gry i zabawy:

ulubione zabawy	chłopcy	dziewczynki
piłka nożna	20	4
dwa ognie	4	3
szukano	5	3
podchody	4	-
berek	8	3
palant	8	5
jazda na rowerze	5	-
skakanie w gumę	1	4
gra w karty	3	2
gra w pajaca	-	4
klasy	-	6

Na pytanie czy są takie zabawy, w które bawią się tylko chłopcy lub tylko dziewczynki odpowiedziano:

	dziewczynki	chłopcy
tak	11	17
nie	8	8

Wyliczanki:

- *Siedzi anioł w niebie, pisze list do ciebie jakim atramentem go napisał np. czerwony, różowy, zielony jak go masz to mi go pokaż*
- *Wpadła bomba do piwnicy i nie może się doliczyć ilu ludzi rozwalila lub zabiła. Raz, dwa, trzy odpadasz TY*
- *Entliczek pentliczek zielony stoliczek na kogo wypadnie na tego benc*
- *Leży groszek na talerzu z kim się raczysz podzielić ty?*
- *Wpadła bomba do piwnicy napisała na tablicy s o s / es o es głupi pies, tam go nie ma a tu jest*
- *Raz dwa trzy gonisz ty*
- *Ene dułe rike fake torba borba ósma smake delusz delusz kosma delusz i morele bags dziś obiadu nie jesz ty*
- *Ene dułe rabe bocian połknął żabę a żaba chińczyka co z tego wynika. Jabłko, gruszka czy pietruszka*
- *Wpadła bomba do piwnicy napisała na tablicy es o es głupi pies*
- Zagadki
- *Rano chodzi na czterech, w południe na dwóch a wieczorem na trzech? Człowiek*
- *Co to jest: białe, czerwone zielone, niebieskie a jak podskoczy to żółte? Nie wiesz? Ja też nie, ale fajnie zmienia kolory.*
- *Co to jest: Zielone i skacze? Żołnierz na imprezie.*
- *Co to jest: Brązowy na czerwonym jedzie na zielonym*

Celem tych badań jest poznanie zasad gier i zabaw dzieci żyjących współcześnie. Ankieta odpowiedziała w co się bawią, a nie jak się bawią. Miała ona przybliżyć gry i zabawy dzieci żyjących współcześnie na wsi. Można więc potraktować ją jako jeden z etapów konkretyzacji metody badawczej, a ściślej eliminacji jednej z technik.

Analizując wyniki badań ankietowych wyraźne stają się niedoskonałości tego narzędzia w badaniach etnograficznych:

- statystyczne potraktowanie tematów
- podmiotowe podejście do badanych
- brak wyników jakościowych

Obserwacja zabaw dzieci może dać odpowiedź na pytanie czy między deklarowanymi poglądami, a ich poczynaniami istnieje zbieżność?

Ankieta mogłaby być zastosowana po przeprowadzeniu kwestionariuszowych badań terenowych do ilościowego zweryfikowania uzyskanych danych.

ANEKS

W latach międzywojennych XX wieku w Studium Wychowania Fizycznego działającego w strukturach Uniwersytetu Poznańskiego powstało kilkanaście prac magisterskich traktujących o grach i zabawach. Większość z nich opierała się na ankiecie wydanej przez Radę Naukową Wychowania Fizycznego działającą w Warszawie, a której przewodniczył Eugeniusz Piasecki. Badania te objęły swoim zasięgiem ziemię ówczesnej Polski - rozsyłane były do szkół podstawowych i średnich. Do ich wypełniania zobligowani byli nauczyciele. Po II wojnie światowej kontynuowano badania opierając się na tej ankiecie, zwracając uwagę na teren badań do terytorium Ziemi Odzyskanych i skupiając się na rdzennych mieszkańcach tych ziem. Udało mi się dotrzeć do tej pory do jednej pracy magisterskiej z tego okresu, traktującej o grach i zabawach: w powiatach złotowskim, bytowskim, słupskim. Prace te mogłyby stać się ciekawym materiałem porównawczym.

Wszystkie prace zgromadzone są w Bibliotece Głównej i archiwach AWF w Poznaniu. Udało mi się dotrzeć do następujących:

Adamówna A., Klasy, Poznań 1937

Balcer M., Ewolucja palanta polskiego, Poznań 1933

Bartecka T., Wyniki ankiety tezewskiej r. 1932/1933 w sprawie zabaw i gier tradycyjnych polskich, Poznań 1934

Brzozowski T., Dalsze badania nad genezą ćwiczeń cielesnych. Palant polski, Poznań 1936

Domańska B., Wynik ankiety w sprawie zabaw i gier, Poznań 1930

Donhoefférówna K., Popularność gier i zabaw wśród młodzieży Gimnazjum im. Słowackiego w Poznaniu, Poznań 1934

Draga G., Zabawy i gry ruchowe w szkołach niemieckich Okręgu Szkolnego Śląskiego, Poznań 1935

Gielówna E., Tradycyjne korowody amerykańskie, angielskie i polskie, Poznań 1937

Haczewska I., Zabawy i gry ruchowe woj. pomorskiego. Opracowanie ankiety Rady Naukowej Wychowania Fizycznego r. 1933/34, Poznań 1934

Kazimierowicz B., Piłka nożna polska, Poznań 1933

Molicki A., Gry i zabawy ruchowe dzieci Wileńszczyzny, Poznań 1936

Nowak Z., Krag, Poznań 1936

Rysówna E., Zabawy i gry ruchowe dziatwy i młodzieży bydgoskiej, Poznań 1932

- Scheerschmidt R., Zabawy i gry ruchowe w szkołach niemieckich Okręgu Szkolnego Poznańskiego i Pomorza, Poznań 1934
- Sikorska J., Tradycyjne zabawy i gry ruchowe Wysp Brytyjskich i Polski. (Porównanie). Poznań 1935
- Stawirej W., Tradycyjne zabawy i gry ruchowe w woj. łódzkim, Poznań 1937
- Wiro – Kiro W., Tradycyjne zabawy i gry ruchowe w Polsce (woj. białostockie), Poznań 1935
- Wowczakówna J., Przyczynki do genezy gier: koło, baran, przerywane wojska, Poznań 1937
- Zarembinianka M., Gry i zabawy ruchowe śląskie, 1935
- Pawłowska – Gusowska A., Gry i zabawy w północno – zachodniej części Ziemi Odzyskanych, Poznań 1950

BIBLIOGRAFIA:

- Burszta W.
1992 Wymiary antropologicznego poznania kultury, Poznań.
- Czachowski H., Kostrzewa – Majoch A., Łopatyńska H.
2004 Akwizytorzy szczęścia. Katalog wystawy, Toruń.
- Dydowiczowa J.
1963 Wielkopolskie zapusty, PSL, nr 2.
- Dydowiczowa J.
1967 Zwyczaje i obrzędy doroczne, [w:] Kultura Ludowa Wielkopolski, red. J. Burszta, t. 3, Poznań.
- Dąbrowski J.
1994 Zabawy naszych pradziadków, Warszawa.
- Domańska – Kubiak I.
1979 Wegetacyjny sens kołędowania, PSL, nr 1.
- Kozieł A.
2003 Obrzędy doroczne, [w:] Polska kultura ludowa. Przewodnik po wystawie stałej Muzeum Etnograficznego, Kraków.
- Kroh M.
1971 Przemiany obrzędowości dorocznej wsi Chyżówki, PSL, nr 4.
- Lipoński W.
2004 Rochwist i palant, Poznań.
- Wieruszewska M.
1995 Wiek polski w perspektywie badań etnologicznych i antropologicznych, „Lud”, t. 78.
- Zabawy i zabawki
1997 – 2000 Zabawy i zabawki, Kwartalnik poświęcony zagadnieniom ludzmu i ludyczności, Kielce.

FREIZEIT – SPIELE: FORMEN DER AKTIVITÄTEN

ZUSAMMENFASSUNG

Die Spiele sind ein untrennbarer Teil des menschlichen Lebens, sowohl des Lebens der Kinder als auch der Erwachsenen. Die dargestellte Erarbeitung lehnt sich an Umfragen, die unter den Schülern der Grundschule in Lednogóra die Studenten der Ethnologie der Adam Mickiewicz-Universität gehalten haben. Die Untersuchungen konzentrieren sich auf breit verstandene Freizeit und das von den Forschern gewählte Thema betraf die Interessen und Beschäftigungen der Kinder unter besonderer Berücksichtigung der Spiele. Die Wahl einer Umfrage als grundsätzlicher Untersuchungsmethode zeigt ihre Unvollkommenheit bei den ethnographischen Untersuchungen: statistische Betrachtung der Themen, subjektive Einstellung zu den Untersuchten, Fehlen der Qualitätsergebnisse. Man kann sie als eine Etappe der Konkretisierung der Versuchsmethode, und genauer gesagt der Elimination einer der Techniken, betrachten.